

“TÜPRAŞ Vatandır”

Erinç Yeldan, 15 Haziran 2005

“TÜPRAŞ Vatandır” sözcüğü son iki senedir Tüpraş tesislerinin özelleştirilmesine karşı duran petrol-kimya işçilerinin ve onlara destek veren yüz binlerce yurtseverin dilinden düşmüyor. Bu sözcüğün sadece “haması” bir slogandan ibaret olmadığını; Tüpraş’ın gerçekten de ulusal ekonominin can damarını oluşturduğunu bu yazıda örneklerle yinelemek ihtiyacı duyuyorum.

Tüpraş, toplam yıllık rafinaj üretimi 27.4 milyon ton olan ve Türkiye toplamının tek başına yüzde 86’sını gerçekleştiren bir teknoloji devidir. Tüpraş’ın ham petrol depolama tesisleri Türkiye toplamının yarısından fazladır. Sadece 2004 yılında toplam 16.1 milyar dolar satış hasılası elde eden Tüpraş, aynı yıl içinde 494 milyon dolar *net* kar gerçekleştirmiş ve Türkiye ekonomisine 8.2 milyar dolarlık net katma değer yaratmıştır. Söz konusu rakam Türkiye’nin 2004 yılı toplam katma değerinin (ulusal gelirin) yüzde 3.3’üne denk düşmektedir.

Bunların ötesinde, rafinelerini modernize etmek ve AB çevre standartlarına uygun üretim yapmak amacıyla 2 milyar dolarlık bir yatırım programı yürütmekte olan Tüpraş, Orta Doğu ve Orta Avrupa’nın en büyük, Avrupa’nın ise yedinci büyük rafine şirkettir.

Bu verilerden hareketle, Tüpraş’ın Türkiye ekonomisinin temel direği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bilindiği gibi geçtiğimiz yıl içinde Tüpraş’ın, bir kara para aklayıcısı olarak çalışan ve vergi cenneti Virjin Adaları’nda bir posta kutusu adresine sahip olan Renix Finans Şirketinin %49 hissesine sahip olduğu Rus Şirketi Efromov ile Zorlu Grubu ortaklığına toplam 1.3 milyar dolara satışı, Petrol-İş Sendikası’nın yürüttüğü hukuk mücadelesi sonucunda durdurulabilmiş idi. Ancak, “her ne pahasına özelleştirme” inancı ile koşullandırılmış olan Özelleştirme İdaresi şu günlerde Tüpraş’ın yüzde 51’lik bölümünün blok satışına ilişkin yeni bir ihalenin hazırlıkları içinde gözüküyor. 3 Mayıs’ta başlanılan Tüpraş’ın ihalesine ilişkin şartnameyi şu ana kadar 4 yerli ve 8 yabancı şirketin almış olduğu bildiriliyor.

Tüpraş’ın özelleştirilmesine ilişkin kamuoyuna sunulan gerekçelerden bir tanesinin “yabancı yatırımcıyı Türkiye’ye çekmek ve teknoloji transferi gerçekleştirmek” olduğu sıkça dile getirilmektedir. Ancak, örneğin şu ana değin ihale şartnamesini satın alan sekiz yabancı şirkete baktığımızda, bunlar arasında bulunan Hindistan’dan IOC, İtalya’dan ENI, Polonya’dan PKN ve Avusturya’dan OMV şirketlerinin rafinaj kapasitesi açısından Tüpraş’ın gerisinde olduğu ve bu şirketlerin hemen hepsinde kamu payının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kaldı ki zaten kendi olanaklarıyla yatırım programını yürütmekte olan Tüpraş’ın dışarıdan özelleştirme yoluyla teknoloji transferine ihtiyaç duymadığı ortadadır.

Özelleştirme için öne sürülen diğer bir gerekçe ise “kamunun borçlarının döndürülmesi gereğidir”. Ancak, geçen haftaki yazımızda da vurguladığımız gibi, Türkiye’nin sadece bir yıl içinde ödemekle yükümlü olduğu borç faiz yükü 40 milyar doları aşmaktadır. Dolayısıyla Tüpraş’ın özelleştirilmesinden beklenen 1.5-2 milyar, kamu maliyesine herhangi bir rahatlama getirmekten uzaktır. Kaldı ki, özelleştirme ile birlikte yılda 491 milyon dolarlık net kar transferinden vazgeçmek durumunda kalacak olan kamu sektörü, söz konusu işlemde aslında zarar edecektir. Nitekim, Özelleştirme İdaresi’nin verileri 1985’ten bu yana geçen 20 sene içerisinde elde edilen brüt özelleştirme gelirinin 9.5 milyar dolar olduğunu, bu rakamdan özelleştirme masrafları düşüldüğünde de net gelirin sadece 5.5 milyar dolar olduğunu belgelemektedir. Buradan Hazine’ye aktarılabilmemiş olan kaynak ise sadece 3.5 milyar dolar düzeyindedir. Özelleştirmenin aslında masraflı bir süreç olduğu ve kamuya net kaynak aktarımının son derece sınırlı kaldığı bir işlem olduğu bilinmelidir.

Özelleştirme işlemleri Türkiye’de –aynı diğer benzer az gelişmiş *çevre* ülkelerinde de olduğu gibi, sermaye yetersizliği içinde kıvranan yerli burjuvazinin, uluslararası sermaye çevreleri ile giriştiği çıkar birliği aracılığıyla, kamu kaynaklarına yok pahasına el konulması sürecini dile getirmektedir. Tüpraş, Erdemir, Türk Telekom, Türk Havayolları... katma değer üretimi ve karlılığı yüksek olan bu şirketler listesi, yerli ve uluslararası sermayenin iştahını kabartmakta ve Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu borç batağı bahane edilerek, “yapısal reformlar” söylemi altında, kamu kaynaklarını özel sermaye çevrelerine aktarılacak birer rant olanağı olarak görülmektedir.

Petrol-kimya işçilerinin ve sendikalarının “Tüpraş Vatandır, Satılmaz” sloganındaki kararlılığı, ulusal kaynaklarımızın yerli ve yabancı tekellere karşı savunulmasındaki en önemli güvencedir.